

JOHANNE A. VAN ARCHEM

Het verraad

UITGEVERIJ GLB
DEVENTER

1

Nolly de Jager keek op van haar werk toen er op de deur van het kleine kantoor geklopt werd.

Een kort 'ja' en de deur werd geopend. Een van de caissières stapte naar binnen.

'Kunnen de kassa's geteld worden?' kwam de vraag.

Nolly knikte kort. Ja, het moest gebeuren, bij voorkeur meteen. Dan was ze ervan af. Met de drukte van de kerstinkopen en lange rijen wachtende klanten voor de kassa's werd er extra geteld. De lades raakten te vol en er lag te veel geld bij de kassa's. Je kon nooit weten wie er op bepaalde gedachten werd gebracht. Er was al eens sprake geweest van een overval op een winkel.

Ze had een hekel aan het opmaken van de kassa's. Soms liet ze het de eerste caissière doen, maar ze bemerkte aan de blikken van de bedrijfsleider dat hij dat niet graag zag. Het was haar taak, niet die van de eerste caissière.

Afgelopen week had ze vrij bruusk besloten om de kassa's niet te tellen. De wenkbrauwen van de eerste caissière werden hoog opgetrokken. Natuurlijk had ze gelijk: het had wel moeten gebeuren en daar had de bedrijfsleider ook

een opmerking over gemaakt.

Nolly de Jager was een administratieve kracht bij een grote supermarkt in haar woonplaats. Ze deed dat werk al een paar jaar en ze wist dat ze het goed deed. Ze kon redelijk goed met de mensen in de winkel overweg en dat was haar wat waard, al was het werk op zich niet boeiend.

Een klein jaar geleden hadden ze haar vanaf het hoofdkantoor een baan aangeboden die inhield dat ze een soort administratieve kracht werd, die van de ene supermarkt naar de andere ging om daar assistentie te verlenen. Een collega-administratrice had haar gewaarschuwd, die had het werk een tijdlang gedaan en was er knettergek van geworden. Je vliegt van de ene winkel naar de andere, en denk je dat ze dankbaar zijn voor je werk? Over een paar maanden mag je terugkomen om de troep weer op te ruimen, had ze gezegd. Toen er een vacature vrijkwam voor een vaste administratieve kracht, was zij meteen teruggegaan naar een 'eigen filiaal'. 'Begin er niet aan, meid. Je krijgt spijt als haren op je hoofd.'

Ze had geluisterd en daarna beleefd en vastbesloten geweigerd.

Nolly werkte nu drie jaar in deze functie en

ze zou het nog wel enkele jaren volhouden.

Ze raakte er niet van overspannen en dat was een pluspunt, want overspannenheid kende ze vanuit een andere functie. Ze was in haar vorige baan maanden uit de running geweest. Ze kon het werk wel aan, maar de sfeer en mentaliteit bij haar vorige werkgever lagen haar niet. Ze had zelf eigenlijk pas later begrepen hoe de vork in de steel zat. Ze was zelf deel van het probleem, dacht ze toen wijsgerig, ze was te bijdehand en te ronduit voor een vrouw.

Tja, alleen in de grote steden konden vrouwen bijdehanter zijn dan mannen, had ze wel eens bedacht. Hier in deze provinciestad was de mentaliteit een stuk conservatiever.

In haar vorige baan, bij een grote bank, was het loon slecht en de kritiek groot.

Haar ouders vonden een baan bij de bank getuigen van aanzien en respect. 'Ze werkt bij een bank', kon moeder trots zeggen. Ze had zelfs twee dochters die bij een bank werkten. Nolly's oudere zuster had dat voor haar huwelijk ook gedaan.

Nolly kreeg er na enkele jaren steeds meer moeite mee. Vooral de gespannen sfeer onder de meisjes, de concurrentie onder elkaar, die ook werd aangemoedigd door de directie. De

benepen mentaliteit die deze bank kenmerkte.

Dat kende Anna bij haar bank niet, zei ze toen Nolly er eens naar vroeg.

Het eindeloze loketwerk, spaarpotten tellen, dagopbrengsten van de winkels narekenen, pensioengeld uitbetalen aan de ouderen. Dat was wel leuk, maar het stoorde haar dat achter haar rug om steeds werd gecontroleerd of de kas wel klopte.

‘Denk je nou werkelijk dat ik de boel bedrieg en dat ik dagelijks met een tas vol geld naar huis ga?’ vroeg ze eens aan haar chef toen ze merkte dat het kasboek, dat keurig klopte, elke dag werd nagerekend, en bij voorkeur als iedereen naar huis was gegaan.

De kritiek betrof niet het werk, daar was weinig op aan te merken, de kritiek duidde op haar persoon, merkte ze weldra. Ze was minder toeschietelijk en meegaand dan de andere meisjes, die hun baan slechts zagen als een tijdelijke invulling tot ze trouwden.

Het stoorde haar ook dat haar mannelijke collega een flink bedrag in de maand meer verdiende dan zij, terwijl hij exact hetzelfde werk deed aan het loket.

Niemand van de andere loketbediendes vond dat vreemd. Mannen verdienden nu eenmaal

meer dan vrouwen. Ze vonden het gek dat Nolly zich daaraan ergerde en ze namen het haar kwalijk dat ze het ook nog hardop durfde te zeggen.

Tijdens het laatste jaar van haar werk bij de bank had de directeur gejubeld dat er grote veranderingen kwamen in het bankwezen. Het was een vooruitstrevende tijd, eind jaren zestig. Binnen enkele jaren zouden de salarissen van het merendeel van de mensen via de bank worden uitbetaald en dat was een nieuwe start, met ontelbare mogelijkheden voor de bank.

‘En wat betekent dat voor ons?’ had Nolly gevraagd.

Het werk werd veel afwisselender en boeiender en er veel meer mensen kwamen, die de bank bezochten...

‘Dus we krijgen het veel drukker?’ vroeg ze.

Ja, dat zeer zeker.

‘En de salarissen?’

Een licht geschokt ‘ooh’ ging langs haar collega’s. Stelletje hypocrieten, dacht ze. Jullie laten mij het werk opknappen. Jullie vergelijken je loon ook met dat van je vriendinnen en altijd kom je tot de conclusie dat je onder aan de ladder staat wat het loon bij de bank betreft.

Nolly had haar loon ook vergeleken met dat

van haar vriendinnen, die in administratieve banen werkten. Zij verdienden allemaal meer.

Er was een minimumloon voorgesteld door de overheid, maar helaas was er nog geen verplichting bij de bedrijven om het te betalen. Dat zou ongetwijfeld een keer komen.

De vrouwelijke bankbediendes verdienden zelfs het minimumloon nog niet.

De bank was open op zaterdagmorgen, terwijl een aantal jaren terug de vijfdaagse werkweek was ingevoerd. Tot haar verbazing vielen twee collega's haar bij. Met veel pijn en moeite kregen ze er een paar uur vrij voor in de week.

De directeur wist dat de lonen van die jonge meisjes niet te hoog waren. Die meisjes werkten een paar jaar en dan kwam de verkering om de hoek kijken, en voor hun vijfentwintigste waren ze allemaal al huisvrouw. Zo ging het al sinds er vrouwen op de bank aan het loket stonden. Het werken bij een bank had meer aanzien dan in een naaiatelier of bij een schoonmaakbedrijf.

Nolly kreeg een voorzichtige vraag toen ze bijna drieëntwintig was: 'Nog geen verkering?'

Ze liet blijken dat ze die vraag niet gepast vond. Het zette haar buiten de groep van medewerksters. Die snaptten niet waar ze zich druk

om maakte. Nee, dat begreep Nolly ook wel. Hun levensdoel lag niet bij de bank.

Toen er ook nog een fikse aanvaring kwam met een van de mannelijke medewerkers, raakte ze overspannen en bleef langere tijd thuis. Het plezier in het werk was voorgoed verdwenen.

Dat, en de slechte salariëring, maakte dat ze had gesolliciteerd naar de baan van administratieve kracht bij een grote supermarkt in haar woonplaats. Ze werd prompt aangenomen en ze had niet anders verwacht. Er was een schreeuwend gebrek aan jonge vrouwen in administratieve functies. Dit werk betaalde een stuk beter dan bij de bank.

Het viel niet goed toen ze aankondigde te vertrekken: meisjes trouwden weg, ze vertrokken niet naar andere functies.

Hoewel, ze mocht niet klagen over het afscheid, dacht ze later monter. Nolly had nog gedacht: ergens zijn ze blij dat ze van me af zijn. Ik word te oud en mijn mond is te groot. Ik weet niet goed mijn plaats, dat hebben ze me wel vaker verweten. Ook mijn oud-collega's hebben moeite met mijn soms bruuske opmerkingen, die zij alleen maar durven denken.

Daar kwam bij dat haar ouders niet geboren

waren in deze plaats, ze hadden hier ook geen familie. Haar ouders kwamen uit Twente, van een redelijk klein dorp met een grote textielfabriek waar bijna iedereen zijn brood verdiende. Daar had vader Henk ook lang gewerkt. Vlak na de oorlog was hij vertrokken.

Hij wilde wat anders, zei hij. Iedereen werkte daar in de textiel, er was geen andere toekomst als je daar bleef wonen. Vader Henk was op veertienjarige leeftijd begonnen aan de spinmachine. Hij was aangenomen toen de ergste crisis van de jaren dertig achter de rug was.

Hij had het werk nooit leuk gevonden, maar hij ging naar de fabriek, zoals iedereen in zijn omgeving.

In de oorlogsjaren sloot de fabriek de poort. De werknemers moesten aan het werk voor de bezetter of onderduiken. Vader Henk was ondergedoken, al was hij nog maar amper twintig jaar. Hij had op de nominatie gestaan om in Duitsland te moeten gaan werken. Dat weigerde hij.

Toen hij eenmaal volwassen was en de oorlog was afgelopen, was hij vertrokken uit zijn geboortedorp. Nu werkte hij in het magazijn van een metaalfabriek en hij had het duidelijk naar zijn zin.

Het was wel merkwaardig dat vader nooit weer een bezoek had gebracht aan zijn oude woonplaats, dacht Nolly soms.

Opa was in de oorlog overleden, amper vijftig jaar oud. 'Tja, de verkeerde kwaal,' was de enige toelichting.

Oma De Jager was meeverhuisd naar de nieuwe woonplaats. Ze woonde al jarenlang naast hen, ook al was ze nu een eind in de zeventig. Ze kon alles nog, verklaarde ze eigenwijs. Ze hoefde niemand om hulp te vragen.

Het was een prettige, vriendelijke oude dame en Nolly wist hoe ze haar zou missen als ze er op een kwade dag niet meer zou zijn. Dat was hopelijk verre toekomst.

Opvallend was dat ook de twee zusters van vader waren vertrokken uit Twente. De een woonde in Utrecht en de ander in Brabant. De hele familie van vaderskant was vertrokken. Had de familie zo'n hekel aan die textiel gehad?

Dan werd er gelachen, zij het niet vrolijk, en dan volgden de verhalen over de fabriek: de lange werktijden, de armoede, het stof en het lawaai. De hoogverhevenheid van de fabrikant, die zich gedroeg als de baas van Twente. 'En vergeet niet de erbarmelijk slechte betaling',